

AREL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ DERGİSİ
JOURNAL OF HEALTH SCIENCES AREL UNIVERSITY

Web sayfası (Homepage): <https://dergipark.org.tr/tr/pub/arsagbil>

DOI: 10.71230/arsagbil.1547688

Araştırma Makalesi

COVID-19 Pandemi Dönemi Evlilik Hayatını ve Aile Sistemini Nasıl Etkiledi?

Sevda Karakaş¹, Nur Bahar Kuru Aktürk², Beyzanur İşbay Aydemir^{3*}

¹Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 29000 Gümüşhane Merkez, Gümüşhane
E-mail: sevdakarakas@gumushane.edu.tr Orcid: 0000-0003-4617-8798

²İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 34010 Zeytinburnu, İstanbul
E-mail: nurbaharkuru@arel.edu.tr Orcid: 0000-0003-3711-3271

³İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 34295 Küçükçekmece, İstanbul
E-mail: beyzanurisbay@aydin.edu.tr Orcid: 0000-0002-4361-6409

Özet

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinin evlilik yaşamı ve aile yapısı üzerindeki etkilerini incelemektir. Ocak-Mayıs 2022 tarihleri arasında hastaneye başvuran ve araştırmaya katılmayı kabul eden 18-45 yaş arası 390 kadın, örneklem olarak seçilmiştir. Kesitsel bir araştırma niteliği taşıyan bu çalışmada, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği (YÇUÖ), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve tanımlayıcı anket formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için t-testi ve ANOVA testi uygulanmış, ANOVA sonuçlarının ardından farklılık gösteren grupları belirlemek amacıyla Tukey Testi (Post Hoc testi) kullanılmıştır. İki ölçek arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon testi yapılmıştır. Çalışma, COVID-19 pandemisi sürecinde kadınların %90,8'inin sosyal izolasyon ve ev içindeki günlük rutinlerin değişmesi gibi durumlarla başa çıkmada zorluk yaşadığını ortaya koymuştur. Pandemi döneminde aile içindeki stres, korku, tükenmişlik hissi ve çocuk sahibi olma durumu gibi faktörlerin aile yapısını ve evlilik yaşamını olumsuz etkilediği bulunmuştur ($p<0,05$). Ayrıca, eşlerin birbirlerini desteklemesi, dayanışma içinde olmaları, aile içindeki iletişimin güçlü olması ve artan ev iş yükünde kadının desteklenmesi gibi unsurların, aile içindeki dengenin korunması ve evlilik yaşamının olumlu yönde etkilenmesinde önemli olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Sonuç olarak, COVID-19 pandemisinin aile yapısını ve evlilik yaşamını olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Aile, COVID-19, Evlilik, İletişim, Pandemi

How Has the COVID-19 Pandemic Affected Marital Life and the Family System?

Abstract

This study examines the effects of the COVID-19 pandemic on marital life and family structure. A sample of 390 women aged 18-45 who visited the hospital between January and May 2022 and agreed to participate in the research was selected. This cross-sectional study utilized the Revised Couple Adaptation Scale, the Family Assessment Scale and a descriptive questionnaire form. For data analysis, t-test and ANOVA were applied, and Tukey's Test (Post Hoc test) was used to identify groups with significant differences after ANOVA. Pearson correlation test was conducted to explore the relationship between the two scales. The study revealed that 90.8% of women experienced difficulties coping with social isolation and changes in

Başvuru: 10 Eylül 2024 **Kabul:** 19 Aralık 2024

***Sorumlu yazar:** beyzanurisbay@aydin.edu.tr

Bu çalışma 11-13 Ocak 2023 tarihleri arasında düzenlenen 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde S-030 numaralı sözlü sunum olarak sunulmuştur.

Dergi E-mail: sbfdergisi@arel.edu.tr
Dergi kısaltması: Arel Ü. S. Bil. Derg.

daily routines at home during the COVID-19 pandemic. Factors such as stress, fear, feelings of burnout, and having children during the pandemic were found to negatively impact family structure and marital life ($p<0.05$). Additionally, it was found that factors such as mutual support between spouses, solidarity, strong family communication, and supporting women with the increased household workload were significant in maintaining family balance and positively influencing marital life ($p<0.05$). In conclusion, it was determined that the COVID-19 pandemic had a negative effect on family structure and marital life.

Keywords: Family, COVID-19, Marriage, Communication, Pandemic

1. GİRİŞ

Çin’de ortaya çıkan COVID-19, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilmiştir [1]. COVID-19 virüsünün bulaşıcılığının yüksek olması nedeniyle tüm dünyada hızla yayılmıştır. COVID-19 pandemisinin kontrol altına alınması amacıyla başlatılan “Evde Kal Türkiye” uygulamasıyla pandemi ile mücadelede ev, bildirilen önlem, karar ve uygulamalarda anahtar bir konuma dönüşmüştür. Böylece COVID-19 pandemi döneminde aile üyelerinin ev içinde geçirdikleri zaman zorunlu olarak artmıştır [2,3].

Aile üyelerinin evde geçirdiği sürenin artmasıyla ev içi iş yükü de artmış ve beraberinde birçok sorun ortaya çıkmıştır. COVID-19 pandemi sürecinde aile içindeki uyumun sağlanmasına ilişkin sorunlar, rollerinden dolayı, ağırlıklı olarak kadınları etkilemiştir [4,5]. COVID-19 pandemi sürecinde bireylerin yaşadıkları stres, kaygı, korku, aile içi maddi sıkıntılar, COVID-19 vaka ve ölüm sayılarındaki artış nedeniyle yaşanan olumsuz psikolojik etkilenmeler, evden çalışma, çocukların eğitime uzaktan eğitim yoluyla devam etmesi, evde internet kullanımının artması, iş, okul, ev yaşamının bir arada yaşanması, aile içerisindeki rutin işlevlerinde meydana gelen değişiklikler, beslenme, uyku alışkanlıklarının değişmesi, evlilik içi iletişiminin zayıflaması, çiftlerin birbirlerine kaliteli zaman ayıramaması gibi durumlar aile sistemindeki dengenin bozulmasına neden olmuştur. COVID-19 pandemi döneminde bazı ailelerde pandemi öncesine göre ev içi sorumluluklarla ilgili sorunlar, aile üyelerinin birbirini eleştirmesi, aile içi tartışmalar, ev ekonomisiyle ilgili gerginlikler artarken, bazı ailelerde birlik olma, dayanışma ve beraberlik en üst düzeye ulaşmıştır [5-7]. Evliliğe uyum sağlamada çiftler arasındaki iletişim ve paylaşımın önemli rolü vardır. Literatürde yer alan çalışmalarda, eşlerin COVID-19 pandemi döneminde ortaya çıkan virüs bulaşma korkusu, kaygı, stres, ev-okul-sosyal yaşamın iç içe yaşanması, ev içi işlerin artması gibi durumlar ile başedebilmede birbirine yardım etmeleri, beraberlik duygusunu yaşamaları ve dayanışma içinde olmaları aile sisteminin dengesinin korunmasında önemli olduğu vurgulanmaktadır [5,7-9].

Aile sağlığı toplum sağlığının temelini oluşturmaktadır. COVID-19 pandemi döneminde ailenin psikolojik, toplumsal ve sosyal boyutlarının da düşünülmesi pandemi ile mücadelede hem kısa hem de uzun vadede başarının temelinde yer almaktadır.

2. ÖRNEKLEM VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, COVID-19 pandemisi sürecinde evlilik yaşamı ve aile yapısının nasıl etkilendiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Tipi

Çalışma, kesitsel tipte tasarlanmıştır.

2.3. Araştırma Soruları

1. COVID-19 pandemisi aile sistemini ne düzeyde etkiledi?
2. COVID-19 pandemisi evlilik hayatını ne düzeyde etkiledi?

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

İstanbul'da ileri düzey sağlık hizmeti veren ve hasta kapasitesi yüksek olan bir eğitim araştırma hastanesinde gerçekleşmiştir. Çalışma evrenini; Ocak-Mayıs 2022 tarihleri arasında hastaneye başvuran, 18-45 yaş arası, evli olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan kadınlar oluşturmuştur. Çalışmada örneklem sayısını belirleyebilmek için literatür doğrultusunda COVID-19'un pandemi döneminde evlilik hayatı ve aile sistemini etkileme oranları göz önünde bulundurularak güç analizi yapılmıştır [10-15]. Çalışma örnekleme %95 güçte ve $\alpha=0,05$ seviyesinde örneklem büyüklüğüyle 390 kadın olarak belirlenmiştir.

2.5. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı üç bölümden oluşmakta olup, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan on sekiz soru içeren anket formu, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği (YÇUÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır.

2.5.1. Anket formu

Tanıtıcı bilgi kısmı (kadınların demografik özellikleri, eşiyile ne şekilde evlendiği, kaç yıldır evli olduğu, çocuk sahibi olup olmadığı) ve COVID-19 pandemisinin aile hayatına olan etkilerini değerlendirme kısmı (eşin ev işlerine yardım etme durumu, aile bireylerinin karşılaştığı olumsuzluklar, evliliğin olumlu/olumsuz etkilenme durumu) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır [4,6-8,16].

2.5.2. Yenilenmiş çift uyum ölçeği

Spanier [17] tarafından geliştirilen 32 maddelik Çift Uyum Ölçeği, Busby ve ark. [18] tarafından yeniden düzenlenerek 14 maddeye indirilmiş ve Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği (YÇUÖ) olarak adlandırılmıştır. YÇUÖ, üç alt boyuta sahiptir ve Cronbach alfa katsayıları toplam puan, doyum, uzlaşım ve görüş birliği alt ölçekleri için sırasıyla 0,87, 0,80, 0,80 ve 0,74 olarak belirlenmiştir. Bayraktaroğlu ve Çakıcı [19] çalışmasında bu ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,88 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 70 olup, bu puan ilişki kalitesini göstermektedir. Bu çalışmada, çift uyum ölçeğinin toplam ve alt boyutları için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları 0,524 ile 0,851 arasında değiştiği bulunmuştur.

2.5.3. Aile değerlendirme ölçeği

Aile değerlendirme ölçeği (ADÖ), ailenin hangi konularda işlevlerini yerine getirebildiğini belirleyen ve bu sayede ailenin sorunlarını tespit edebilen bir ölçektir. 1983'te Epstein ve ark. [20] tarafından geliştirilmiş; Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise 1990'da yapılmıştır [21]. Ölçek 60 madde ve yedi alt boyuttan oluşmakta olup dördümlü Likert tiptedir. Her alt boyut alt boyut için hesaplanan puan ortalamaları 1 ile 4 arasındadır. Puan ortalamasının dörde yaklaşması ailenin işlev bakımından sağlıklı olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları incelendiğinde aile değerlendirme ölçeğinde katsayılar 0,250-0,810 arasında değişmektedir.

2.6. Verilerin Toplanması

Veriler, yüz yüze veri toplama yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce anket formunun uygulanabilirliğini ve anlaşılabilirliğini ölçek amacıyla beş kadın ile ön uygulama yapılmış olup çalışmaya dahil edilmemiştir.

2.7. Verilerin Analizi

Veriler, Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 windows programı ile değerlendirilmiş, analizlerde istatistiksel anlamlılık değeri $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, ortanca, frekans, yüzde, minimum, maksimum) kullanılmıştır. Ölçeklerin toplam ve alt boyutlarına ilişkin puanlar

boyutlarda yer alan ifadeler verilen cevapların puanlarının toplamından veya ortalamasından elde edilmiş gruplar arası farklılıkların incelenmesinde t-testi, ANOVA Analizi kullanılmıştır. ANOVA Analizi sonrasında farklılık yaratan grupların bulunması amacıyla Post Hoc test olarak Tukey Testi kullanılmıştır.

2.8. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın uygulanabilmesi için Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Tarih: 08.12.2021, No: 191) ve kurum izni alınmıştır. Veri toplama formunun başına, araştırma hakkında bilgilendirme ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğuna ilişkin bilgilendirilmiş onam formu eklenerek katılımcılardan onam formu alınmıştır.

3. BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan kadınların yaş ortalaması $31,61 \pm 6,2$ yıl ve ortalama evlilik süreleri $8,84 \pm 6,5$ (minimum:1-maximum:28) yıldır. Kadınların %42,8'inin ilköğretim mezunu olduğu, %73,3'ün aile içi gelir durumunun orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Aile yapıları incelendiğinde kadınların %86,9'unun çekirdek aile yapısında olduğu, kadınların %90,5'inin çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların tanıtıcı özelliklerinin dağılımı (n=390)

Özellikler	n	%	
Yaş ($31,61 \pm 6,2$ yıl)	18-24	47	12,1
	25-29	115	29,5
	30-34	99	25,4
	35-39	83	21,3
	40-45	46	11,8
Eğitim durumu	İlkokul ve altı	72	18,4
	Ortaokul	101	25,9
	Lise	111	28,5
	Üniversite ve üstü	106	27,2
Eşin eğitim durumu	İlkokul ve altı	64	16,4
	Ortaokul	90	23,1
	Lise	119	30,5
	Üniversite ve üstü	117	30
Çalışma durumu	Ev hanımı	261	66,9
	İşçi	34	8,7
	Memur	62	15,9
	Diğer	33	8,5
Gelir durumu	Düşük	52	13,3
	Orta	286	73,3
	İyi	52	13,3
Aile biçimi	Çekirdek	339	86,9
	Geniş aile	51	13,1
Evlilik şekli	Tanışarak/severek	251	64,4
	Görücü usulü	139	35,6
Evlilik süresi	1 yıl ve daha az	50	12,8
	1-2 yıl	39	10,0
	2-5 yıl	71	18,2
	5-7 yıl	30	7,3
	7-10 yıl	50	13,2
Evlilik süresi	10-15 yıl	76	19,5
	15 yıldan fazla	74	19,0
Çocuk sahipliği	Evet	353	90,5

Hayır	37	9,5
-------	----	-----

COVID-19 pandemi döneminde kadınların %62,6'sının psikolojik olarak olumsuz etkilendiği ve kadınların yaklaşık yarısının endişe, kaygı ve korku yaşadıkları tespit edilmiştir. Kadınların %19'unun eşlerinin ev içi işlerde kendilerine yardım etmedikleri belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kadınların %14,4'ü sosyal izolasyon ve %13,8 karantina uygulaması nedeniyle evlilik hayatının olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. COVID-19 pandemi döneminde aile içerisinde bireylerin %90,8'inin olumsuz durumlar ile karşılaştığı tespit edilmiştir. Aile içerisinde yaşanan olumsuzluklar incelendiğinde; çocuklarının daha fazla televizyon seyretmeleri, tablet veya telefon kullanmaları (%40,4), uyku sorunları (%34,5), aşırı yeme (%34,2), ev içi işlere yetişememe (%21,5), çocukların ihtiyaçlarını karşılayamama (%13,8), iştahsızlık (%11,6), aile içi şiddet ve geçimsizlik (%10,2) gibi durumlar olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. COVID-19 pandemi döneminin kadın evlilik ve aile hayatına ilişkin bilgilerin dağılımı (n=390)

Özellikler		n	%
Kadınların evlilik hayatının olumsuz etkilediğini düşünme durumu	Evet	44	11,3
	Hayır	316	81,0
	Emin değilim	30	7,7
Sosyal izolasyonun kadınların evlilik hayatını etkileme durumu	Olumlu	66	16,9
	Olumsuz	56	14,4
	Değişiklik olmadı	268	68,7
Karantina uygulamasının kadınların evlilik hayatını etkileme durumu	Olumlu	58	14,9
	Olumsuz	54	13,8
	Değişiklik olmadı	278	71,3
Kadınlarda psikolojik olarak olumsuz etkilenme durumu	Evet	244	62,6
	Hayır	146	37,4
Kadınların yaşadıkları psikolojik sorunlar*	Endişe yaşama	108	44,3
	Kaygı yaşama	107	43,9
	Korku yaşama	80	32,8
	Huzursuzluk ve tükenmişlik hissi yaşama	69	28,3
	Yalnız hissetme yaşama	39	16,0
	Kendini yetersiz hissetme yaşama	33	13,5
	Diğer yaşananlar	15	6,1
Eşlerin ev içindeki işlerde kadına yardım etme durumu	Evet	316	81,0
	Hayır	74	19,0
Aile içerisindeki kadınların karşılaştığı olumsuzluk*	Çocuklarının daha fazla televizyon /tablet/telefon kullanmaları	143	40,4
	Uyku sorunları	122	34,5
	Aşırı yeme	121	34,2
	Temizlik, yemek gibi ev işlerini yetiştirememe	76	21,5
	Ev içi hijyeni sürdürmekte zorluk	62	17,5
	Aile üyeleri ile sosyal mesafeyi koruyamama	60	16,9
	Çocukların ihtiyaçlarını karşılayamama	49	13,8
	İştahsızlık	41	11,6
	Aile içi geçimsizlik	25	7,1
	Aile içi şiddet	11	3,1

*Birden çok cevap alınmıştır.

Aile biçimine göre YÇUÖ toplam puanı, doyum ve uzlaşım alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Çekirdek ailelerin ilişki kalitesi geniş ailelere göre daha iyidir. Eşin ev içindeki işlere yardımcı olma durumuna göre YÇUÖ toplam puanı ve tüm alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar

bulunmaktadır ($p<0,001$, $p<0,01$). Ev işlerine yardım alan kadınların ilişki kalitesi almayanlara göre daha iyidir. Covid-19 döneminde ev içi hijyeni sürdürmekte zorluk yaşama durumuna göre YÇUÖ görüş birliği boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Sorun yaşamayanların ilişki kalitesi yaşayanlara göre bu alt boyut açısından daha iyidir.

COVID-19 pandemisinin evliliğini olumsuz etkilediğini düşünme durumuna göre YÇUÖ toplam, uzlaşım ve görüş birliği boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Evliliğinin olumsuz etkilenmediğini düşünenlerin ilişkileri daha sağlıklıdır. Karantina uygulamasının evliliğini etkilediğini düşünme durumuna göre YÇUÖ toplam ve tüm alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,01$, $p<0,05$). Olumlu etkilenenler olumsuz etkilenenlere göre yine değişiklik olmayanlar olumsuz etkilenenlere göre daha sağlıklı ilişkilere sahiptir. Covid-19 döneminde kaygı yaşama durumuna göre YÇUÖ toplam, doyum ve uzlaşım alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Kaygı yaşayanların ilişki kalitesi yaşamayanlara göre daha iyidir.

COVID-19 döneminde korku yaşama durumuna göre YÇUÖ uzlaşım alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Korku yaşayanların ilişki kalitesi yaşamayanlara göre daha iyidir. Eşle nasıl evlendiğine göre YÇUÖ toplam ve uzlaşım alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,001$). Tanışarak/severek evlenenlerin ilişki kalitesi görücü usulüyle evlenenlere göre daha iyidir. Çocuk sahipliğine göre YÇUÖ toplam, doyum, uzlaşım alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,001$). Çocuğu olmayanların ilişki kalitesi çocuğu olanlara göre daha iyidir.

Evlilik süresine göre YÇUÖ toplam, doyum, uzlaşım alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,001$). Toplam ölçek puanında 1 yıl ve daha az süredir evli olanlar 2-5 yıl ve 10-15 yıldır evli olanlara göre daha yüksek ortalamalara sahiptir ve ilişki kaliteleri daha iyidir. 1 yıl ve daha az süredir evlilerin ilişkileri diğer gruplara göre daha iyidir (Tablo 3).

Gelir durumuna göre ADÖ duygusal tepki verebilme alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Hem duygusal tepki verebilme hem de genel işlevler alt boyutlarında düşük gelir grubunun ortalaması orta gelir grubuna göre yüksektir. Genel işlevler alt boyutunda bu duruma ek olarak düşük gelir grubu ortalama puanı geliri iyi olanlara göre de yüksektir. Düşük gelir grubunun anlamlı alt boyutlar açısından işlevselliği diğer gruplara göre daha sağlıklıdır. Aile biçimine göre ADÖ duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,05$). Geniş ailelerin bu boyutlar açısından işlevselliği daha sağlıklıdır.

Tablo 3. COVID-19 pandemi döneminde kadınların değişkenlere göre yenilenmiş çift uyum ölçeği toplam ve alt boyutlarının karşılaştırılması (n=390)

Değişkenler		Yenilenmiş çift	Doyum alt	Uzlaşım	Görüş
		uyum ölçeği toplam puanı x±SS	boyutu x±SS	alt boyutu x±SS	birliği alt boyutu x±SS
Aile Tipi	Çekirdek aile	55,65±8,90	19,90±3,77	25,22±4,72	10,55±2,21
	Geniş aile	10,55±2,21	18,65±3,8	23,14±5,11	10,08±2,37
	t	2,832	2,214	2,908	1,406
	p	0,005	0,027	0,004	0,160
Kadınlara göre eşlerin ev içindeki işlere yardımcı olma durumu	Evet	56,15±8,40	20,09±3,66	25,39±4,53	10,67±2,07
	Hayır	50,85±10,20	18,23±4,01	23,08±5,53	9,68±2,74
	t	4,13	3,867	3,767	2,902
	p	0,000	0,000	0,000	0,005
COVID-19 döneminde ev içi	Yaşadı	53,55±8,22	19,21±3,52	24,37±4,6	9,97±2,16
	Yaşamadı	55,46±9,11	19,84±3,84	25,06±4,86	10,59±2,24

hijyeni sürdürmekte zorluk yaşama durumu	t	-1,539	-1,197	-1,030	-2,007
	p	0,125	0,232	0,304	0,045
COVID-19 pandemisinin evliliğini olumsuz etkilediğini düşünme durumu	^a Evet	51,63±11,53	18,8±4,58	23,43±5,7	9,63±2,81
	^b Hayır	55,93±8,43	19,95±3,68	25,35±4,58	10,63±2,13
	^c Emin değilim	50,83±8,94	18,52±3,44	22,26±5	10,04±2,12
	F	7,426	3,092	7,077	4,404
	p	0,001	0,051	0,001	0,013
		b>a,c		b>a,c	b>a
COVID-19 pandemisinin sosyal izolasyonun evliliği etkileme durumu	^a Olumlu	56,68±8,34	20,15±3,73	25,42±4,26	11,11±1,93
	^b Olumsuz	51,09±9,13	18,32±3,57	23,07±4,94	9,7±2,61
	^c Değişiklik olmadı	55,63±8,91	19,93±3,8	23,07±4,94	10,5±2,18
	F	7,281	4,735	5,116	6,193
	p	0,001	0,009	0,006	0,002
		a,c>b	a,c>b	a,c>b	a,c>b
Karantina uygulamasının evliliği etkileme durumu	^a Olumlu	57,6±6,96	20,83±3,15	25,69±3,76	11,09±1,84
	^b Olumsuz	50,6±10,4	17,96±3,93	23,15±5,53	9,7±2,64
	^c Değişiklik olmadı	55,51±8,81	19,86±3,79	25,14±4,8	10,51±2,19
	F	9,565	8,767	4,776	5,524
	p	0,000	0,000	0,020	0,004
		a,c>b	a,c>b	a,c>b	a,c>b
COVID-19 pandemi sürecinde kaygı yaşama durumu	Yaşadı	56,72±7,74	20,26±3,57	25,82±3,69	10,64±2,08
	Yaşamadı	53,58±9,27	19,06±3,77	24,34±5,2	10,19±2,27
	t	2,816	2,529	2,611	1,578
	p	0,005	0,012	0,010	0,116
	COVID-19 pandemi sürecinde korku yaşama durumu	Yaşadı	56,31±7,53	20,04±3,40	25,76±3,56
Yaşamadı		54,30±9,24	19,37±3,87	24,61±5,06	10,32±2,24
t		1,816	1,382	2,056	0,631
p		0,071	0,169	0,041*	0,528
Eşle nasıl evlenildiği		Tanışarak/Severek	56,20±8,57	19,98±3,73	25,67±4,27
	Görücü usulü	53,26±9,46	19,29±3,89	23,65±5,46	10,38±2,16
	t	3,118	1,722	3,774	0,682
	p	0,002	0,086	0,000	0,496
	Çocuk sahipliği	Evet, var	54,73±9,19	19,56±3,84	24,73±4,88
Hayır, yok		59,19±5,44	21,49±2,85	27,00±3,57	10,70±2,2
t		-4,37	-3,774	-3,527	-0,612
p		0,000	0,000	0,001	0,541
Evlilik süresi		^a 1 yıl ve daha az	59,12±5,87	21,32±2,97	26,68±3,16
	^b 1-2 yıl	54,46±7,55	19,44±3,72	24,9±5,03	10,13±2,46
	^c 2-5 yıl	54,03±8,63	19,55±3,55	24,13±4,87	10,35±1,98
	^d 5-7 yıl	54,33±8,01	19,18±3,99	25,29±3,83	10,15±1,94
	^e 7-10 yıl	55,12±8,89	20,13±3,62	24,37±4,72	10,62±2,09
	^f 10-15 yıl	53,62±10,28	18,54±3,87	24,66±5,51	10,42±2,35
	^g 15 yıldan fazla	55,84±10,16	20,18±4,17	25,18±5,08	10,49±2,53
	F	2,373	3,251	1,662	1,021
	p	0,001	0,004	0,014	0,411
		a>c,f	a>f	a>c	

x: Ortalama, SS: Standart sapma, F: ANOVA testi, t: Bağımsız örneklem, t- test, p: Significant or Nonsignificant value.

Eşin ev içindeki işlere yardım etme durumuna göre ADÖ problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutları puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,001$). Eşten yardım alamayan kadınların bu boyutlar açısından işlevselliği daha sağlıklıdır. COVID-19 pandemisinin evliliğini olumsuz etkilediğini düşünme durumuna göre ADÖ alt boyutlarından problem çözme, iletişim, roller,

gereken ilgiyi gösterme alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). COVID-19 pandemisinin evliliğini olumsuz etkileğini düşünenlerin anlamlı tüm alt boyutlarda ortalama puanları etkilemediğini düşünenlere göre yüksektir. Anlamlı boyutlar bazında pandeminin evliliğini etkilediğini düşünenlerin işlevselliği etkilemediğini düşünenlere göre daha sağlıklıdır. İletişim alt boyutunda bu duruma ek olarak pandeminin evliliği üzerindeki etkisinden emin olmayanlar etkili olmadığını belirtenlere göre daha yüksek ortalamaya sahiptir, bu boyut açısından işlevsellikleri daha sağlıklıdır. Sosyal izolasyonun evliliğini etkileme durumuna göre ADÖ alt boyutlarından iletişim, roller, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Olumsuz etkilenenler bu boyutlar açısından değişiklik olmayanlara göre bu boyutlarda daha işlevsizdir. Genel işlevler alt boyutunda bu duruma ek olarak sosyal izolasyonun evliliğini olumsuz etkilediğini düşünen Karantina uygulamasının evliliğini etkilediğini düşünme durumuna göre ADÖ alt boyutlarından problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,01$, $p<0,05$). Anlamlı tüm alt boyutlarda karantina uygulamasının olumsuz etkileğini düşünenler olumlu etkileğini düşünenlere göre, olumsuz etkilediğini düşünenler ise değişiklik olmadığını belirtenlere göre daha yüksek ortalamalara sahiptir. Ortalaması yüksek grupların ilgili boyutlardaki işlevselliği daha sağlıklıdır (Tablo 4).

Tablo 4. Demografik değişkenlere göre aile değerlendirme ölçeği toplam ve alt boyutlarının karşılaştırılması (n=390)

Değişkenler		Problem çözme alt boyutu x±SS	İletişim alt boyutu x±SS	Roller alt boyutu x±SS	Duygusal tepki verebilme alt boyutu x±SS	Gereken ilgiyi gösterme alt boyutu x±SS	Davranış kontrolü alt boyutu x±SS	Genel işlevler alt boyutu x±SS
Gelir durumu	^a Düşük	1,84±0,61	1,96±0,6	2,02±0,52	1,95±0,62	2,41±0,58	2,27±0,48	1,85±0,62
	^b Orta	1,74±0,56	1,78±0,51	1,97±0,45	1,67±0,6	2,27±0,40	2,18±0,39	1,63±0,52
	^c İyi	1,71±0,59	1,85±0,56	2,04±0,46	1,74±0,65	2,33±0,33	2,14±0,4	1,58±0,53
	F	0,829	2,513	0,651	4,739	2,461	1,391	4,212
	p	0,437	0,082	0,522	0,009	0,191	0,25	0,016
				a>b			a>b	
Aile tipi	Çekirdek aile	1,74±0,57	1,8±0,52	1,99±0,46	1,69±0,61	2,30±0,42	2,19±0,41	1,63±0,54
	Geniş aile	1,86±0,57	1,93±0,6	1,99±0,49	1,90±0,59	2,31±0,48	2,18±0,39	1,79±0,57
	t	-1,403	-1,646	-0,102	-2,27	-0,19	0,058	-2,053
	p	0,161	0,101	0,919	0,024	0,849	0,954	0,041
Eşin ev içindeki işlerde kadma yardım durumu	Evet	1,70±0,55	1,76±0,51	1,93±0,44	1,63±0,56	2,28±0,4	2,17±0,39	1,58±0,51
	Hayır	1,95±0,6	2,03±0,55	2,22±0,48	2,09±0,68	2,37±0,52	2,26±0,46	1,95±0,56
	t	-3,408	-3,899	-4,918	-5,46	-1,306	-1,789	-5,463
	p	0,001	0,000	0,000	0,000	0,195	0,074	0,000
Covid-19 döneminde çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilme sorunu yaşama durumu	Karşılamıyor	1,76±0,55	1,86±0,5	2±0,46	1,90±0,64	2,34±0,45	2,18±0,46	1,74±0,58
	Karşıyor	1,75±0,57	1,81±0,54	1,98±0,46	1,69±0,61	2,29±0,42	2,19±0,39	1,64±0,54
	t	0,089	0,668	0,245	2,334	0,769	-0,128	1,225
	p	0,929	0,504	0,806	0,020	0,442	0,898	0,221
Covid-19 pandemisinin evliliğini olumsuz etkilediğini düşünme durumu	^a Evet	1,92±0,67	1,99±0,57	2,16±0,51	1,90±0,75	2,50±0,51	2,29±0,51	1,89±0,65
	^b Hayır	1,72±0,55	1,77±0,51	1,96±0,45	1,69±0,59	2,27±0,41	2,18±0,39	1,60±0,51
	^c Emin değilim	1,91±0,63	2,11±0,55	2,07±0,41	1,74±0,64	2,29±0,31	2,09±0,35	1,87±0,57
	F	3,263	7,31	4,271	2,302	5,627	2,159	7,806
	p	0,039	0,001	0,015	0,101	0,028	0,117	0,005
		a>b	a>b	a>b		a>b	a>b	
	Olumlu	1,68±0,55	1,86±0,54	1,94±0,49	1,71±0,58	2,34±0,43	2,15±0,43	1,64±0,55

Sosyal izolasyonun evliliği etkileme durumu	Olumsuz	1,85±0,58	1,98±0,58	2,13±0,50	1,84±0,66	2,39±0,55	2,32±0,43	1,87±0,59
	Değişiklik olmadı	1,75±0,57	1,77±0,51	1,97±0,44	1,69±0,61	2,27±0,39	2,17±0,39	1,61±0,52
	F	1,372	3,88	3,219	1,446	2,253	3,574	5,697
	p	0,255	0,021	0,041	0,237	0,187	0,029	0,004
		b>c	b>c			b>c	b>a	
Karantina uygulamasının evliliği etkileme durumu	Olumlu	1,64±0,55	1,73±0,53	1,83±0,44	1,53±0,51	2,24±0,40	2,09±0,37	1,54±0,50
	Olumsuz	1,96±0,60	2,00±0,55	2,20±0,47	2,01±0,73	2,36±0,47	2,34±0,5	1,96±0,64
	Değişiklik olmadı	1,73±0,56	1,79±0,52	1,98±0,45	1,69±0,59	2,3±0,42	2,17±0,38	1,61±0,51
	F	4,734	4,42	9,457	9,362	1,042	5,901	11,137
p	0,009	0,013	0,000	0,001	0,354	0,003	0,000	
		b>a	b>a	b>c>a	b>a	b>a	b>a	

x: Ortalama, SS: Standart sapma, F:ANOVA testi, t: Bağımsız örneklem, t- test, p: Significant value.

Tablo 5'te YÇUÖ ile ADÖ arasında pozitif yönde zayıf güçte ($r=0,181$) ve çok ileri düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Yenilenmiş çift uyum ölçeği (yçuö) ile aile değerlendirme ölçeği arasındaki ilişki (n=390)

Yenilenmiş çift uyum ölçeği	Aile değerlendirme ölçeği	
	r*	0,181
p*	0,000	

*r: Pearson korelasyon katsayısı; *p<0,001

4. TARTIŞMA

COVID-19 pandemi döneminde sosyal yaşamın kısıtlanması, evde karantina uygulaması gibi önlemler aile üyelerin hayatlarında köklü değişikliklere neden olmuştur. COVID-19 pandemi sürecinde aile üyeleri zamanlarının çoğunu evde geçirmek zorunda kalmış ve her yaşta aile üyesi bu zorunluluktan etkilendiği literatürde yer alan çalışmalarda bildirilmiştir [7,15,22,23]. Bu çalışma da kadınların %14,4'ü sosyal izolasyon ve %13,8 karantina uygulaması nedeniyle evlilik hayatının olumsuz etkilendiğini belirtti. Çalışma bulguları da bu sonuçları destekler niteliktedir.

COVID-19 pandemi sürecinde ev içerisinde geçirilen zamanın artması, pandemi öncesine kıyasla ev içindeki rutin olan işlerin değişmesi, ev içi iş yükünün artması ve işlere yetişememe gibi durumların aile üyelerinin fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz etkilediği literatürde yapılan çalışmalarda bildirilmiştir [7,13]. Bu çalışmada kadınların % 9'unun eşlerinin ev içi işlerde kendilerine yardım etmedikleri ve kadınların ev içi işlere yetişemedikleri (%21,5) saptandı. Bu durumun kadınların COVID-19 pandemisinin evlilik hayatlarını olumsuz etkilediği düşüncesine neden olabileceği düşünülmektedir.

COVID-19 pandemi sürecinde kreşlerin ve okulların kapatılarak online eğitime geçilmesi, ev içinde uyulması gereken hijyen önlemlerinin artması, çocukların bakımı ve eğitiminde ebeveyn rolünü arttırmıştır. Bu durum ağırlıklı olarak kadınları etkilemektedir. Literatürde birçok kadının bu süreçte daha sınırlı bir kişiliğe sahip oldukları ve bu durumun aile içi ilişkilerde çatışmaya sebep olduğu belirtilmiştir [8,9,11]. Çalışmada çocukların ihtiyaçlarını karşılayamama (%13,8) durumları kadınların aile içerisindeki yüklerinin artışı kanıtlanmıştır. Aile içerisinde beraberlik duygusunun yaşanmaması, dayanışmanın olmaması ve aile üyelerinin birbirlerine kaliteli zaman ayıramaması, aile içi iletişimin zayıflaması aile sisteminin dengenin bozulmasına neden olmaktadır [10-13]. COVID-19 pandemi döneminde ev içerisinde geçirilen sürenin artması ve sosyal yaşamın kısıtlanması çocukları da olumsuz etkilemiştir [24]. Sokağa çıkma yasakları ve evde karantina uygulaması gibi durumlar çocukların arkadaş ortamından ve okul hayatından uzak kalmasına neden olmuştur. Bu çalışmada pandemi döneminde çocukların daha fazla televizyon seyrettiği, tablet veya telefon kullandıkları (%40,4) tespit edildi. Kadınların değişen ev içi

dinamikleri aile ve evlilik hayatına karşı olumsuz düşüncelerinin artmasına etkilediği düşünülmektedir.

Kabeloğlu ve Gül [24] tarafından yapılan çalışmada COVID-19 pandemi sürecinde bireylerin uyku kalitesinin bozulduğu ve depresyon, anksiyete sıklığının arttığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise COVID-19 pandemi döneminde aile bireylerinin %34,5'inin uyku sorunları, %44,3'ünün endişe ve %28,3'ünün korku yaşadıkları belirlendi. Kadınların bu dönemde endişe ve korku yaşaması uyku kalitesini etkilemektedir.

COVID-19 pandemi döneminde sosyal hayatın kısıtlanması insan ilişkilerinde kopmalara ve yalnızlaşmaya sebep olurken, kaygı, tükenmişlik, stres, anksiyete olmak üzere birçok psikolojik sorunlara yol açmıştır [13]. Wang ve ark. [25] tarafından Çin'de 1210 bireyle yapılan çalışmada bireylerin %28,8'inin kaygı belirtileri, %16,5'inin depresyon belirtileri gösterdiği ve %8,1'inin de stres yaşadıkları bildirilmiştir. Qiu ve ark. [15] çalışmasında ise pandemi döneminde aile üyelerin %35'inin anksiyete ve depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşadığı saptanmıştır. Çalışmada kadınların %62,6'sının psikolojik olarak olumsuz etkilendiği ve kadınların yaklaşık yarısının endişe, kaygı ve korku yaşadıkları tespit edildi. Çalışma sonuçlarının literatürde yer alan çalışma sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Çalışmada COVID-19 pandemi döneminde aile içi geçimsizlik (%7,1), aile içi şiddet (%3,1) gibi durumlarda artış olduğu tespit edildi. Çalışma sonuçlarına benzer olarak, Barış ve Taylan [8]'in 1156 birey ile yapmış oldukları geniş kapsamlı çalışmada ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar (%34,1), aile üyelerinin birbirini eleştirmesi (%30,8), ailede tartışma ve kavgalarda (%23,4) pandemi öncesine kıyasla artmış olduğu bildirilmiştir. Türkiye'de COVID-19 pandemi döneminde aile içi şiddet vakalarında artış olduğu bildirilmiştir [14]. COVID-19 pandemisinin kadınlara yönelik şiddeti artırdığı yönünde sonuçların bildirilmesi endişe vericidir. Çalışmada kadınların sosyal izolasyon (%14,4) ve karantina uygulamalarından (%13,8) dolayı evlilik hayatının olumsuz etkilendiği tespit edildi. Ev işlerinde kadının eşinden yardım almasının, beraberlik duygusunu pekiştirerek evlilik hayatının daha sağlıklı ilerlemesine katkı sağladığı belirlendi. COVID-19 pandemi döneminde eşlerin birbirine yardım etme durumu, kaygı, korku, stres, tükenmişlik hissi, kendini yetersiz hissetme gibi değişkenler aile sistemi ve evlilik hayatını etkileyen önemli faktörlerden olduğu çalışma sonucunda saptandı.

Çalışmada COVID-19 pandemi döneminde kadınların %90,8'inin, sosyal yaşamın kısıtlanması, evde karantina uygulaması, ev içi günlük rutinlerin değişmesi ve ev içi iş yükünün artması gibi durumlar ile başedebilmede zorluk yaşadıkları tespit edildi. COVID-19 pandemi döneminde yaşanan tüm bu zorluklar beraberinde evlilik ve aile hayatının olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Aile üyelerinin birbirlerini desteklemeleri, eşlerin dayanışma içerisinde olmaları, aile içerisinde iletişimin güçlü olması evlilik uyumunda ve aile içi dengenin korunmasında önemli faktörler olduğu söylenebilir [10-12]. Bu nedenle kadınların bu dönemde eşlerinden destek alması oldukça önemlidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, kadınların COVID-19 pandemi sürecinde aile ve evlilik hayatının olumsuz şekilde etkilendiği belirlenmiştir. Ayrıca YÇUÖ ile ADÖ arasında pozitif yönde zayıf güçte ($r=0,181$) ve çok ileri düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu saptanmıştır. COVID-19 pandemisi sonrasında sağlık profesyonelleri tarafından evlilik hayatı ve aile yapısının desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılması ve kadınların psikolojik olarak desteklenmesi önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı

Çalışmanın uygulanabilmesi için Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Tarih: 08.12.2021, No: 191) ve kurum izni alınmıştır.

Yazarların Katkısı

Sevda Karakaş: Fikir/Kavram, Tasarım, Danışmanlık, Etik kurul beyanı, Analiz ve/veya Yorum, Kaynak tarama, Makalenin yazımı ve Eleştirel inceleme. **Nur Bahar Kuru Aktürk:** Fikir/Kavram, Etik kurul beyanı, Veri toplama

ve/veya Veri İşleme, Analiz ve/veya Yorum, Kaynak tarama ve Makalenin yazımı. **Beyzanur İşbay Aydemir:** Etik kurul beyanı, Veri toplama ve/veya Veri işleme, Kaynak tarama ve Makalenin yazımı.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

1. WHO (2020). WHO/Europe, Coronavirus disease (COVID-19) outbreak - World Health Organization (WHO) announces COVID-19 outbreak a pandemic. Erişim tarihi: September 17, 2022. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19>
2. Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 (SARS-CoV-2 enfeksiyonu) genel bilgiler, epidemioloji ve tanı. Bilimsel danışma kurulu çalışması, Erişim tarihi: September 17, 2022. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66337/genel-bilgiler-epidemioloji-ve-tani.html>
3. Bezirgan, T.B. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde kadın emeğinin görünüşleri. *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 263-283.
4. Kızıloğlu E. (2021). Pandemi döneminde çalışan anne olmak: Metaforlar üzerinden bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (19), 34-48.
5. Crandall, A., Daines C., Hanson, C.L. and Barnes, M.D. (2023). The effects of COVID-19 stressors and family life on anxiety and depression one-year into the COVID-19 pandemic. *Family Process*, 62, 336-351. 10.1111/famp.12771.
6. Çetin, D. ve Neriman, A. (2022). Türkiye’de COVID-19 pandemi sürecinin aile içi iletişime etkisi. *Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 80-90.
7. Feinberg, M.E., Mogle, J., Lee, J., Tornello, S.L., Hostetler, M.L., Cifelli, J.A., Bai, S. and Hotez, E. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on parent, child, and family functioning. *Family Process*, 61(1), 361-374.
8. Barış, İ. ve Taylan, H.H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye’de aile içi sorunlar. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 5, 13-32.
9. Veysikarani, D., Taş, Ç.K. ve Sibel, Ö.R.K. (2022). Covid-19 Pandemisinin aile içi iletişim üzerine etkisinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 735-751.
10. Chin, M., Sung, M., Son, S., Yoo, J., Lee, J. and Chang, Y.E. (2020). Changes in family life and relationships during the COVID-19 pandemic and their associations with perceived stress. *Family and Environment Research*, 58(3), 447-461.
11. Hanson, C.L., Crandall, A., Barnes, M.D. and Novilla, M.L. (2021). Protection motivation during COVID-19: A cross-sectional study of family health, media, and economic influences. *Health Education and Behavior*, 48(4), 434-445.
12. Indu, P.V., Vijayan, B., Tharayil, H.M., Ayirolimeethal, A. and Vidyadharan, V. (2021). Domestic violence and psychological problems in married women during COVID-19 pandemic and lockdown: A community-based survey. *Asian Journal of Psychiatry*, 64, 102812.
13. Pietrabissa, G. and Simpson, S.G. (2020). Psychological consequences of social isolation during COVID-19 outbreak. *Frontiers in Psychology*, 11, 2201.
14. Polis Akademisi Başkanlığı (2020). Covid-19 salgını ve sonrası devlet, demokrasi ve güvenlik. Erişim tarihi: September 10, 2022. <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kovid19%20Devlet,%20Demokrasi%20ve%20G%C3%BCvenlik.pdf>.
15. Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. and Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: Implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33(2), e100213.
16. Kılıç, M., Uslukılıç, G. ve Şerife, O.K. (2021). COVID-19 pandemisi evde kal uygulaması: Toplumun tutum ve davranışları. *Bozok Tıp Dergisi*, 11(1), 63-76.
17. Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage Family*, 38(1), 15-28. doi: 10.2307/350547.
18. Busby, D.M., Christensen, C., Crane, D.R. and Larson, J.H. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensionality. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21(3), 249-63. doi: 10.1111/j.1752-0606.1995.tb00120.x.

19. Bayraktaroğlu, S. and Çakıcı, E. (2017). Psychometric properties of revised form of the dyadic adjustment scale in a sample from North Cyprus. *International Journal of Educational Sciences*, 19(2,3), 113-119.
20. Epstein, N.B., Baldwin, L.M. and Bishop, D.S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171-180.
21. Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. 1. Baskı, Özgüneliş Matbaası, Ankara, ss.1-38.
22. Alzueta, E., Perrin, P., Baker, F.C., Caffarra, S., Ramos-Usuga, D., Yuksel, D. and Arango-Lasprilla, J.C. (2020). How the COVID-19 pandemic has changed our lives: A study of psychological correlates across 59 countries. *Journal of Clinical Psychology*, 77, 556-570.
23. Karapınar, Ç.D. (2021). COVID-19 pandemisi döneminde aile içi iletişim ve yalnızlık. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(3), 1736-1753.
24. Kabeloğlu, V. ve Gül, G. (2021). COVID-19 salgını sırasında uyku kalitesi ve ilişkili sosyal ve psikolojik faktörlerin araştırılması. *Journal of Turkish Sleep Medicine*, 8(2), 197-202.
25. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L. and Ho, C.S. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.